

Avem o comoară națională. Ce facem cu ea

Avem o comoară națională, iar datoria Țării e să aibă grijă de ea. Vorbesc aici despre Biblioteca Academiei Române. Să știți că definiția de comoară nu e deloc un simplu cuvânt. Sub aula în care cuvintele capătă valoarea aurului gândirii elitelor poporului român se găsesc 15 milioane de nestemate. Avem o comoară, dar nu e suficient să știm asta. Dincolo de discursurile patriotarde e o realitate. Deloc fericită. Și totuși. Și totuși putem să schimbăm destinul acestei instituții emblematice. Totul e să vrem!

Dan Gheorghe

Vreau să-l salut de la bun început pe noul director al Bibliotecii Academiei Române, în persoana domnului Nicolae Noica, profesor, inginer și membru de onoare al Academiei Române. Nou director, pentru că abia ce din 6 ianuarie se află în postura aceasta.

Să îl salut, nu doar pentru că acum am avut plăcerea de a-l cunoaște, dar mai ales pentru onoarea cu care îi ascult oful. Și pentru că e un of adânc, vi-l spun și dumneavoastră, să îl știți, stimați cititori ai acestor rânduri. E un of pe care, în primul rând, să-l asculte dregătorii Țării. Dacă cumva chiar le pasă de Țară.

Un plan

E bine ca atunci când ai probleme, când le vezi cât sunt de mari, să le spui, să le știe întreaga nație. Domnul director vrea, pe de-o parte, să facă din Biblioteca Academiei un For care să atragă, asemeni unui magnet, oameni din toate zărilor. Dar ca lumea să fie atrasă trebuie să cunoască acest spațiu, aș spune sacru, al Culturii românești. Planul noului director este deci acela de a promova, la cote cât mai înalte, instituția și valorile sale.

Gândul său, pus în practică zilele acestea, de-a invita presa, pentru a cunoaște aceste valori, e de bun augur. Prea ne-am prăfuit, în gazete și pe la televiziuni, în anii din urmă, cu micimile dâmbovițene! Hai să vorbim și de manuscrisele lui Eminescu, hai să scoatem în evidență și emoțiile exprimate în epistolele lor de Iorga, de Caragiale, de Eliade.

Da, recunosc, eu însumi nu am fost niciodată în Biblioteca Academiei Române. Dar acum, văzând – era să zic toate acestea, deși nu am văzut nici unu la sută, chiar dacă am petrecut câteva ore bune între zidurile care mustesc de istorie – ei bine, văzând cât am apucat să văd, câteva compartimente, cu tot cu oamenii care muncesc aici, m-am simțit copleșit. Copleșit de emoția regăsirii de sine. Ca om. Și ca român.

Semnalul de alarmă

Să lăsăm metaforele, pentru că avem de observat altceva, iar domnul director nu ezită să spună. Așa cum, nu mă îndoiesc, și alții înaintea sa au tras un semnal de alarmă, la fel o face și dumnealui, azi.

Mai presus de toate, Biblioteca Academiei Române nu are un sistem eficient de detectare a pericolului de foc și de stingere a incendiului. Vă dați seama ce înseamnă aceasta pentru comoara de care vorbeam la începutul acestui material?

Anul trecut, nu mai târziu, a fost trimis un memoriu către președintele Academiei Române. Un document, datat 24 septembrie, care arată că de foarte mulți ani există o mare problemă, încă nesoluționată.

Scrisoarea face, pentru început, referire la istoria acestei instituții naționale, Biblioteca Academiei. Și atunci nu mai poți spune că e un singur autor. Scrisoarea e scrisă, așa spune, în numele tuturor celor care slujesc, și au slujit de-a lungul timpului, Biblioteca. E scrisă în numele tuturor celor care o iubesc. Memoriul acesta e scris cu lacrimi, intuiesc din rândurile sale.

Ce aflăm din această scrisoare? Legat de istorie. Că încă din 1867 România își pune problema de-a aduna sub un singur acoperiș tot ce are mai de preț Națiunea, iar acest aspect e scos în relief în prima ședință a Societății Academice Române.

Da, să avem o instituție a Țării care să adune ”patrimoniul culturii naționale”. Și de atunci, de la cel dintâi gând, generații întregi de oameni dedicați Bibliotecii au căutat, și au reușit, să adune cea mai mare parte a nestematelor de gândire, de idealuri, de trăiri sufletești, de spirit românesc.

Auziți dumneavoastră, peste 10.000 de manuscrise. E cea mai amplă colecție din România, între acestea aflându-se ”Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețiană și Psaltirea Hurmuzachi”. Apoi manuscrisele lui Eminescu, cele 46 de volume. Ca să dăm numai un exemplu dintr-un ocean al autorilor români.

Vin la rând cele peste 600.000 de documente cu însemnătate istorică. Mai există și o colecție de documente cu peceti atârnată. Apare din nou cifra de 600.000, dar de astă dată referitoare la numărul de ”piese de arhivă și corespondență”.

Mai sunt colecțiile de Stampe, de Numismatică, cele de Hărți și cea de Muzică. Colecția de Numismatică e printre cele mai importante de acest fel din întreaga Europă. Colecția de Muzică cuprinde, la loc de cinste, partiturile compozitorilor noștri. Manuscrisele inspirației lor. Mă dumiresc eu însumi, întrebând. Dar lista e mult mai mare. Lista comorilor. A colecțiilor.

Revenim în actualitate. Și la chestiunea legată de siguranță. Avem comoara. Ce facem cu ea, scriam în titlul articolului meu. Scrisoarea aceasta ar trebui citită de toți politicienii noștri. Și mai ales să citească amara, dureroasa, înfiorătoare concluzie. ”Toate aceste colecții, de o valoare inestimabilă, se află în pericol, din cauza lipsei unei instalații de stingere a incendiilor și de avertizare, situație care trenează de foarte mulți ani”.

Da, de foarte mulți ani. De foarte mulți!

O promisiune

Repet însă, îl felicit pe noul director al Bibliotecii Academiei Române, domnul Nicolae Noica, pentru că spune lucrurilor pe nume. Pentru că vorbește despre un subiect care ar trebui să ne doară pe toți. Și mai ales pe dirigitorii, foști și actuali, ai României.

Am scris cu năduf rândurile acestea, sincer vă spun. Am scris cu gândul la toate cărțile și manuscrisele pe care nu le-am văzut. Nici nu știu dacă într-o viață, doar una, un om ar putea să parcurgă 15 milioane de cărți, de documente, de ziare, de hărți, de partituri, de documente.

Ce i-am promis domnului Noica – așa cum am aflat că și alți jurnaliști au făcut-o – a fost ca de acum încolo să fiu, să fim cu toții, alături de această Comoară Națională. Să facem cunoscute problemele instituției, care nu sunt numai ale Academiei, ci ale întregii Țări, pentru că Țara trebuie să intervină și să repare ce e de reparat, să dezvolte ce trebuie dezvoltat. Dar, în același timp, noi, jurnaliștii, să și promovăm valorile acestei Biblioteci. Valorile noastre!

Vasta lume a presei

Biblioteca e locul în care înveți. Pur și simplu înveți despre propria ta viață. Și ai răspunsuri la întrebări. Unele, poate, retorice. Hai să vă arăt propria-mi experiență din cea dintâi zi în care am fost oaspetele acestui loc.

De-a dreptul impresionantă este desăvârșita organizare. Dacă vii aici și vrei o anume carte, un document, o hartă, o scrisoare, ceva ce ai de gând să studiezi, imediat se știe unde anume se află acel element.

Vă propun să luăm în vizor presa, iar în acest caz ghid îmi este doamna Daniela Stanciu, șefa Compartimentului dedicat colecțiilor presei. Mi-a arătat dulapurile cu sute de sertărașe în care se află fișele alfabetice, cuprinzând titlurile de ziare.

- Avem 58.000 de cote topografice.

Nu înțeleg ce e cota și, ca atare, întreb. Adică sunt 58.000 de titluri de ziare. Există și cataloage topografice care îți arată, cu precizia cifrelor, poziția fiecărei colecții în parte, în cadrul depozitului.

Lumea evenimentelor

Fiece lucru de aici, până și fișele și cataloagele, reprezintă ele însele istorie. Cel dintâi catalog topografic, un caiet mare, precum cele studentești de azi, dar cu coperti groase, în care literele și cifrele stau cumiți între compartimentele aliniate cu precizie, are cifra 1, sau cota 1, ca să respect denumirea oficială, marcând "Revista Carpaților", în dreptul căreia sunt trecuți anii acestei colecții, 1860-1861.

- De când lucrați aici, doamnă?, o întreb pe Daniela Stanciu.

- De la 1 ianuarie 1988.

A rămas ea însăși uimită, citind despre vremile vechi, cum erau societatea, obiceiurile și părerile oamenilor. Ce să mai spui de întâmplările, azi mute, dar care la vremea lor au bulversat fie o urbe, fie societatea în integralitatea ei.

Seriile de ziare sunt grupate într-un fel de clasoare, dacă le pot numi astfel, de-a lungul cărora găsești paginile unei anume publicații, dar cu numere diferite, evident, acoperind însă ani întregi.

Uite, de pildă, "România liberă" sau "Moftul român", "Realitatea ilustrată", "Gazeta Transilvaniei" ori "Femeea elegantă". Culorile se păstrează nefiresc de bine. Ating paginile și sunt lucioase, ca și cum ar fi îmbrăcate într-o ceară. Ceva de genul, mi se confirmă.

Aflu că există și un compartiment de restaurare, unde hârtia obține șansa de a-și prelungi viața. Mai întâi materialul e curățat de ciuperci și de așa-numitul mucegai de carte. După care primește acel strat protector.

Cum se risipește munca de azi a jurnaliștilor

- E dragostea de carte și de ziare. Tipărite!

Sublinierea nu e întâmplătoare. Mă gândesc totuși la un subiect sensibil, parcurgând cu privirea ziarele cu patina timpului. Am ajuns să spunem ”a fost odată”, văzând cum azi presa scrisă e pe cale de dispariție.

Ceva la fel de complicat se întâmplă, legat de noile tendințe, îmi explică partenera de discuție. Ziarele online, care iau locul celor tipărite, riscă să se risipească în neant. Hârtia putea fi strânsă în colecții care să viețuiască. Citești azi un reportaj, de pildă, scris în 1930. Dar oare peste 50 de ani va putea cineva să descopere un reportaj, postat doar în online, din anul 2020?!

- Cineva a venit la noi cu un stick.

Acolo fusese stocată munca jurnaliștilor. Problema e alta. Ar trebui ca Biblioteca să aibă servere uriașe – încă nu le are, și uite cum revenim la problema banilor – ca să stocheze volumul imens al presei online. Plus de asta, e nevoie și de un cadru legal, neclar conturat, ca să preiei materialele respective.

Ce să mai zici că sunt site-uri de ziare care ”crapă” ori portaluri care se înnoiesc, dar cu riscul ca o parte din conținut să nu fie transferat pe noile platforme ale aceluiași publicații. Nici nu mai ajungi, în asemenea situații, să te gândești la arhivarea textelor. Nu mai ai ce...

Până când se tot strânge cureaua?!

Dacă am arătat volumul impresionant al colecțiilor, de ordinul milioanei, strânse de-a lungul timpului de Biblioteca Academiei, ei bine, toate acestea au fost rodul atât al donațiilor, cât și al achizițiilor. Și când spui achiziții te referi la bani. Adică bani pe care Biblioteca ar trebui să-i aibă la dispoziție, pentru a cumpăra cărți, manuscrise și așa mai departe.

Grea această expresie – ”ar trebui”. Oamenii din jurul meu se sfiesc, parcă, să spună acel adevăr dureros. Despre fonduri. E ”normal” ca într-o țară în care dintotdeauna ni s-a spus că trebuie să strângem cureaua, să vedem cum se taie fonduri. Și de unde tăiem mai întâi? De la cultură!

- Nu se poate să nu ai bani pentru manuscrite speciale, pentru cărți!, aud de la interlocutorii mei.

Asta înseamnă că în anii din urmă dacă a existat, dacă, cel mult câte o comisie, pe an, în domeniul achizițiilor.

A nu se înțelege că cineva ar plânge după alte vremuri, că nu ai motiv s-o faci. Dar cifrele, seci, spun multe. Anume că înainte de 1989, de pildă, erau câte patru sau chiar șase valuri de extindere a patrimoniului Bibliotecii. Deci tot atâtea comisii pentru achiziții.

Cea mai recentă donație

Simt emoția unei descoperiri. Doamna Maria Rafailă, de la Compartimentul dezvoltarea colecțiilor, îmi arată câteva înscrisuri din cea mai recentă donație pe care Biblioteca Academiei a primit-o. Recentă, cu adevărat, pentru că data înregistrării Donației este 22 ianuarie 2020.

Donatorul este Grigore Ghika, cercetător principal, fizician. Sunt acte ale moșiilor Colentina și Fundeni.

Cel mai însemnat dintre acestea este Hrisovul domnesc din 14 ianuarie 1599, emis de Mihai Viteazul. Domnul Grigore Ghika indică cu exactitate data emiterii documentelor și autorii lor.

O expoziție cu tâlc

Revin la proaspătul director al Bibliotecii Academiei, Nicolae Noica, și la anunțul său referitor la ce se pregătește pentru ziua de 13 februarie. Va avea loc vernisajul unei expoziții. Aș spune că va fi o expoziție cu mesaj profund. ”Din lumea presei românești. 190 de ani” se va intitula.

Se vor reuni astfel, în fața cititorilor de azi, jurnaliști români din toate timpurile. Cei care au scris în timpul Revoluției de la 1848, apoi colegii lor care au relatat Unirea de la 1859, și cei care au oglindit Războiul de Independență și Primul Război Mondial. Alături de aceștia vor veni ziariștii din perioada interbelică, și aceia care au folosit penelul sub bombele celei de-a doua conflagrații.

Vorbeam despre mesajul cu tâlc al expoziției. Azi, presa e de partea Bibliotecii Academiei. Cel puțin, așa observ că se conturează fenomenul. Și e bine că presa face asta. Să-și spună așadar cuvântul, cum l-a făcut întotdeauna, în marile răscruci ale României. Reașezarea Bibliotecii Academei în conștiința publică e un asemenea moment.

